

ONDERZOEK KAMSALAMANDER
IN DELEN VAN
NATUURGEBIED DE BRAND

Juni 2014

VAN ERVE NATUURONDERZOEK

ONDERZOEK KAMSALAMANDER IN DELEN VAN NATUURGEBIED DE BRAND

Inleiding

Het natuurgebied De Brand is aangewezen als Natura 2000-gebied. In het aanwijzingsbesluit wordt de Kamsalamander (*Triturus cristatus*) vermeld als een van de doelsoorten die speciale bescherming genieten.

In opdracht van Brabants Landschap heeft ondergetekende een onderzoek ingesteld naar het voorkomen van de Kamsalamander in een specifiek gedeelte van natuurgebied De Brand. Dit betreft een tweetal percelen met daarin gelegen poelen aan weerszijden van de Endekeloop aan de zuidrand van het natuurgebied. Aan dit rapport is een kaartbijlage toegevoegd waarin het gebied tussen de zuidrand van De Brand en de Leemputten bij Udenhout is afgebeeld. De onderzochte percelen zijn op dat kaartje blauw omlijnd aangegeven. Het kleinste, oostelijk gelegen, perceel wordt in dit rapport aangeduid als het perceel aan de noordzijde van de Endekeloop. Het grotere, meer westelijk gelegen, perceel wordt in dit rapport aangeduid als het perceel aan de zuidzijde van de Endekeloop.

Gebiedsbeschrijving

Beide onderzochte percelen bestaan uit grasland met een daarin gelegen poel.

Het perceel aan de noordkant van de Endekeloop wordt extensief begraasd met runderen. De poel in dit perceel bezit een goed ontwikkelde oever- en watervegetatie. De oevervegetatie wordt gedomineerd door diverse zeggen- en biezensoorten. De watervegetatie omvat onder andere diverse fonteinkruiden. In de perceelsranden is goed ontwikkeld struweel (o.a. meidoorn, roos- en braamsoorten) aanwezig, waarin ook voor struweel kenmerkende vogelsoorten voorkomen, zoals Bosrietzanger en Grasmus.

Het perceel aan de zuidkant van de Endekeloop bestaat uit hooiland. De daarin gelegen poel is aanzienlijk groter dan die aan de noordkant. Doordat de poel pas enkele jaren geleden aangelegd is, zijn de oever- en watervegetatie nog volop in ontwikkeling. De poel bevat dan ook een relatief groot aandeel open water. De perceelsrandbegroeiing en de aangelegde beplanting zijn nog in ontwikkeling, maar huisvesten al wel de struweelsoort Grasmus.

Figuur 1. De poel in het grasland aan de noordzijde van de Endekeloop. Duidelijk zichtbaar zijn de struwelen langs de perceelsrand en de bosrijke omgeving.

Figuur 2. De poel in het grasland aan de zuidzijde van de Endekeloop. Goed zichtbaar zijn het relatief groot aandeel open water en de bosrijke omgeving.

Methode

In begin juni 2014 zijn de beide poelen verspreid over drie dagen (3, 5 en 8 juni 2014) bemonsterd teneinde vast te stellen of de Kamsalamander daar aanwezig is. Aangezien in deze fase van de voortplantingstijd de kans om volwassen salamanders op zicht waar te nemen zeer klein is, werden de poelen met een schepnet bemonsterd. Dit is dan de beste methode om de aanwezigheid van salamanders vast te stellen. Bovendien heeft deze methode het voordeel dat hiermee meteen ook vastgesteld kan worden of ter plaatse voortplanting plaatsvindt. Er werd een intensieve bemonstering uitgevoerd, waarbij in elk van de poelen met een schepnet 30 à 35 monsters genomen werden. De met het schepnet gevangen salamanderlarven werden per monster verzameld in een cuvet en vervolgens op soort gedetermineerd.

Resultaten

In allebei de poelen werd een groot aantal salamanderlarven aangetroffen. Er werd slechts éénmaal een volwassen salamander gevangen: een ♂ Kleine watersalamander (*Lissotriton vulgaris*) in de poel aan de zuidkant van de Endekeloop. Het overgrote deel van de aangetroffen larven bleken van de Kleine watersalamander te zijn. Er werden in beide poelen echter ook larven van de Kamsalamander gevonden. In onderstaande tabel zijn de respectievelijke aantallen weergegeven.

	Poel N van Endekeloop	Poel Z van Endekeloop	Totaal
Kamsalamander	8	1	9
Kleine watersalamander	258	57	315

Figuur 3. Overzicht van de in de poelen aangetroffen salamanderlarven.

Het is een bekend gegeven dat de Kamsalamander vaak samen met andere kleinere salamandersoorten, en met name met de Kleine watersalamander, voorkomt in dezelfde wateren. De Kleine watersalamander is een algemeen voorkomende soort, die dikwijls in grote aantallen aangetroffen kan worden in veel uiteenlopende watertypen.

Bespreking

De Kamsalamander geeft de voorkeur aan kleinschalige landschappen met houtwallen, struweel en halfnatuurlijk grasland. Als voortplantingswater dienen voornamelijk poelen, matig voedselrijke vennen en leemputten. De natuurgebieden De Brand en de Leemputten herbergen de belangrijkste concentratie van kamsalamanders in Noord-Brabant. Dit feit heeft mede aanleiding gegeven tot de aanwijzing van deze gebieden in het kader van Natura 2000. Binnen De Brand kent de Kamsalamander een ruime verspreiding in tal van poelen. Het is dus geen verrassing dat de soort ook in de beide onderzochte poelen aanwezig blijkt te zijn. In beide poelen werd voortplanting van de Kamsalamander vastgesteld. Ook het omringende landbiotoop voldoet in ruime mate aan de voorkeurseisen van de Kamsalamander: kleinschaligheid, struwelen en bosranden. Dientengevolge kan gesteld worden dat beide percelen een integraal onderdeel vormen van het leefgebied van de Kamsalamander in het natuurgebied De Brand.

De ligging van beide percelen aan de zuidrand van De Brand heeft voorts nog een bijzondere betekenis. Momenteel is de inrichting in uitvoering van een ecologische verbindingszone tussen De Brand en de zuidelijker gelegen Leemputten, die evenals De Brand deel uitmaken van het Natura 2000-gebied. De beide genoemde percelen vormen een onderdeel van de aansluiting van De Brand op die verbindingszone. Op de bijgevoegde kaartbijlage is de situering van de ecologische verbindingszone weergegeven.

Een ecologische verbindingszone tussen beide gebieden maakte reeds deel uit van het begrenzingsplan van de ecologische hoofdstructuur (EHS) en is ook als uitvoeringsmaatregel opgenomen in het beheerplan voor het Natura 2000-gebied. De ecologische verbindingszone zal uitwisselingsmogelijkheden creëren tussen de in beide natuurgebieden aanwezige populaties van verschillende kwetsbare soorten, waaronder de Kamsalamander en de Boomkikker. Dat is van wezenlijk belang voor het versterken en het op de lange termijn overleven van die populaties. Daarmee zal deze verbindingszone een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van de doelen van Natura 2000.

Overige amfibieën

Naast de vermelde larven van salamanders werden bij het onderzoek in beide poelen ook veel larven van verschillende andere amfibiesoorten gevonden: Gewone pad (*Bufo bufo*), Bruine kikker (*Rana temporaria*) en Groene kikker ‘complex’ (*Rana esculenta synklepton*).

Conclusies

- De beide onderzochte percelen zijn actueel leefgebied van de Kamsalamander.
- De percelen en de daarin gelegen poelen vormen een integraal onderdeel van het natuurgebied De Brand.
- Deze percelen zijn door hun ligging aan de zuidrand van De Brand belangrijk voor de te realiseren ecologische verbindingszone tussen De Brand en de Leemputten.

Frans van Erve,
18 juni 2014

Kaartbijlage: Overzichtkaart ecologische verbinding Leemputten-De Brand

